

Η ΛΟΓΙΚΗ.

Η"

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙΣ ΤΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΑΖΕ-
ΣΘΑΙ.

Σύγγραμμα σοιχειῶδες ὅπερ τὸ συμβέ-
λιον τῶν παλατίνων σχολῶν ἐζήτη-
σε καὶ ἐνέκρινε. Συγγραφὴν
παρὰ τῆ

ΚΟΝΔΙΛΛΙΑΚ.

καὶ

μεταφρασθὲν εἰς τὴν ὠμιλημένην Ἑλληνικὴν διά-
λεκτον παρὰ

ΔΑΝΙΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΕΡΟΜΟΝΑ-
ΧΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ

τῆ ἐκ

κώμης Μηλιῶν τῆ Πηλίας ὄρεις,
παρ' ἧ

προσετέθεισαν καὶ σημειώματα, καὶ μία συνοπτικὴ Ἐκθεσις
τῆ μηχανισμῶ τῆ λόγου μετὰ τῶν σοφισμάτων, καὶ
ἓνας λόγος περὶ Σχολείων.

~ Νῦν πρῶτον ἐκδοθὲν ἐπιστasia.

ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΓΑΖΗ.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αἰτρίας.

Παρὰ τῷ Φράντζ Αντωνίω Σχραίμβλ.

1801.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Η ΛΟΓΙΚΗ.

Η''

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙΣ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟ-
ΧΑΖΕΣΘΑΙ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Γ Ν Ω Θ Ι Σ Α Υ Τ Ο Ν.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Οὕτω δὴ δεῖ τὸν φιλότεχνον καὶ καθαρὸν ἀκροατὴν τὰ
μὲν ἀνθρώπων καὶ τρυφερὰ τῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν πραγ-
μάτων τὰ δραματικά καὶ πανηγυρικά, κηρῶν βροτά-
νην σοφιστιῶντων ἡγέμενον ἔαν, αὐτὸν δὲ τῆ προσοχῆ
καταδυόμενον εἰς τὸν ὕψος τῆ λόγου, καὶ τὴν διάθεσιν τῆ
λέγοντος, ἔλκειν ἀπ' αὐτῆς τὸ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον,
μνησθῆναι, ὡς ἢ εἰς θέατρον ἢ δὲ ὠδεῖον, ἀλλ' εἰς
σχολὴν καὶ διδασκαλείον ἀφίεται, τῷ λόγῳ τὸν βίον
ἐπανορθωσόμενος.

Πλάταρχος
ἐν τῷ περὶ τῆ ἀκείνῳ

Π Ι Ν Α Ξ.

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΕΦΑ- ΛΑΙΩΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΤΟ ΣΥΓ- ΓΡΑΜΜΑ.

	Σελίς.
Προοίμιον εἰς ὅλην τὴν βίβλον τῆ Μετα- φρασῆ.	ια΄.
Ἐποκείμενον αὐτῆ τῆ Συγράμματος. . .	1

Π Ρ Ω Τ Ο Ν Μ Ε Ρ Ο Σ.

Πῶς ἡ φύσις ἡ ἴδια μᾶς διδάσκει τὴν ἀνάλυ- σιν· καὶ πῶς, κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἐξηγεῖ τινὰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένε- σιν, τόσον τῶν ἰδεῶν, ὅσων καὶ τῶν δυ- νάμεων τῆς ψυχῆς.	7
--	---

Κ Ε Φ Α Ξ Ι Ο Ν . Α ΄.

Πῶς ἡ φύσις μᾶς δίδει τὰ πρῶτα μαθήμα- τα τῆς τέχνης τῆ σοχάζεσθαι. . .	7
--	---

Κ Ε Φ . Β ΄.

Ὅτι ἡ ἀνάλυσις εἶναι ἡ μόνη μέθοδος διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν γνώσεις. Πῶς τὴν μαν- θάνομεν ἀπὸ τὴν ἰδίαν φύσιν. . . .	21
---	----

Κ Ε Φ. Γ'. Σελίς.

Ὅτι ἡ ἀνάλυσις κάμνει τὸν ὄρθον νῦν. 31

Κ Ε Φ. Δ'.

Πῶς ἡ φύσις μᾶς κάμνει νὰ παρατηρήσω-
μεν τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, διὰ νὰ μᾶς
δώσῃ ἰδέας διαφόρων εἰδῶν. . . . 38

Κ Ε Φ. Ε'.

Περὶ τῶν ἰδειῶν τῶν πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν
ὑποπίπτειν εἰς τὰς αἰσθήσεις. . . . 58

Κ Ε Φ. ς.

Ἐξακολούθησις τῆς ἰδίας ὑποθέσεως. . . . 64

Κ Ε Φ. ζ'.

Ἀνάλυσις τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. . . . 72

Κ Ε Φ. Η'.

Ἐξακολούθησις τῆς ἰδίας ὑποθέσεως. . . . 84

Κ Ε Φ. Θ'.

Περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς
μνήμης. 89

Δ Ε Τ Τ Ε Ρ Ο Ν Μ Ε Ρ Ο Σ.

Ἡ ἀνάλυσις θεωρημένη εἰς τὸς τρόπους τῆς
καὶ ἀποτελέσματά της, ἢ ἡ τέχνη τῆ
συλλογίζεσθαι καταντημένη εἰς μίαν
γλῶσσαν καλοφκιασμένην. . . .

Κ Ε Φ. Α΄.

Πῶς αἱ γλώσσαι ὅπῃ χρεωσθῆμεν εἰς τὴν φύ- Σελίς. σιν, σχηματίζου ἕνα σύστημα ὅπε κά- θετι εἶναι ἐντελῶς δεμένον, ἢ πῶς πλανώμασθε ὅταν ἀληθμονῶμεν τὰ μα- θήματα της.	119
---	-----

Κ Ε Φ. Β΄.

Πῶς ἡ διάλεκτος ἢ σχηματικὴ ἀναλύει τὸν σοχασμόν.	133
--	-----

Κ Ε Φ. Γ΄.

Πῶς αἱ γλώσσαι εἶναι μέθοδοι ἀναλυτι- καί. Ἀτέλεια αὐτῶν τῶν μεθόδων.	143
--	-----

Κ Ε Φ. Δ΄.

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν γλωσσῶν.	160
--	-----

Κ Ε Φ. Ε΄.

Θεωρίαι ἐπάνω εἰς τὰς ἀφηρημένας ἢ γε- νικὰς ιδέας, ἢ πῶς ἡ τέχνη τῆ συλλο- γίζεσθαι κατανοεῖ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκισμένην.	165
--	-----

Κ Ε Φ. Σ΄.

Πόσον ἀπατῶνται ἐκεῖνοι ὅπῃ κιτᾶζου τῆς ὀρισμῆς ὡς τὸ μόνον θεραπευτικὸν τῶν καταχρήσεων τῶν γλωσσῶν.	180
---	-----

Κ Ε Φ. Ζ΄.

Πόσον εἶναι ἀπλῆς ὁ συλλογισμὸς ὅταν ἡ γλῶσσα ἢ ἰδίᾳ εἶναι ἀπλῆ.	192
---	-----

ή

Κ Ε Φ. Η΄.

Εἰς τὸ γέμεται ὅλον τὸ τέχνημα τῆ συλλο- Σελίς.
γίσεως. 210

Κ Ε Φ. Θ΄.

Περὶ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς βεβαιότη-
τος ἢ τῆς ἐναργείας, περὶ τῶν εἰκασι-
ῶν ἢ περὶ τῆς ἀναλογίας. 216

Πρόβλημα διαπορηθὲν ἀπὸ τὸν μαθηματι-
κὸν Ἀλεμβέρτον, ἢ λυθὲν ἀπὸ τὸν
Συγγραφέα. 231

Π Ι Ν Α Ξ.

τ ῆ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Τ Ο Σ.

Ε'ΚΘΕΣΙΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΗΧΑ-
ΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Η' ΤΗΣ ΚΑ-
ΤΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟ-
ΓΙΚΗΣ.

Περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν. . . . . Σελίς.
237
Περὶ Προτάσεων. 242

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΠΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΤΤΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Περὶ διανοίας ἢ τῆς κυρίως Συλλογισμῶν.	249
Ἐπαγωγή.	260
Παράδειγμα.	261
Ἐνθύμημα.	—
Δίλημμα.	262
Σωρείτης.	264
Οἱ κατὰ τὰς συνθετικὰς διάφοροι συλλογισμοὶ καὶ οἱ τῶν τρόποι.	267
Ἀναγωγή συλλογισμῶν.	281
Ἀπαγωγή εἰς ἀδύνατον.	282
Κανόνες Συλλογισμῶν.	289
Σοφίσματα.	298
Τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν.	296
Τὸ παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν.	—
Τὸ παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν.	297
Τὸ παρὰ τὴν προσφδίαν.	300
Τὸ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.	—
Τὸ παρὰ τὸ συμβεβηκός.	301
Τὸ παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ κατά τι.	—
Τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον.	303
Τὸ παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἐλέγχου.	—
Λήψις τῆς ἐν ἀρχῇ.	305
Τὸ παρὰ τὴν ψευδύποθεσιν.	307
Τὸ παρὰ τὴν λήψιν τῆς μὴ αἰτίας ὡς αἰτίας.	308
Τὸ παρὰ τὴν ἀτελεῆ ἐξαρίθμησιν.	312
Ἐμειπῆς ἐπαγωγή.	313
Μετάβασις ἀπὸ γένους εἰς γένος.	314

Τὸ παρά τὴν ἀπὸ τὰ ἄγνωστα εἰς τὰ γνω-	Σελίς.
σὰ βάδισιν.	321
Τὸ παρά τὰς πολλὰς ἐρώτησεις γινόμενον.	—
Περὶ τινῶν παλαιῶν ὀνομασιῶν σοφισμάτων.	—
Περὶ Διδασκαλείων.	325

Τέλος τῶν Πινάκων.

Εἴδησις εἰς τὴν Ἀνηγνώσασα.

Τὸ σημεῖον ? προδέτεται εἰς τὰς λέξεις ὅπῃ πρέπει νὰ προφερθῆν πευσικῶς, καθὼς, οἱ ἀληθέροι? δὲν πρέπει νὰ παιδεύωνται ἀπὸ τῆς νόμης; Μᾶς ἦταν ἀπαραίτητον ἓνα παρόμοιον σημεῖον πευσικόν, καὶ καθὼς ἓνας τὸ καταλαμβάνει, καὶ δὲν κάμνει χρεία νὰ ἐπιφέρω τῆς λόγης. Εἰδοκιμάσθη καὶ ἀπὸ τῆς φίλης.

Τὸ σημεῖον ἢ μεγάλη αὐτὴ γραμμὴ — εὐρέθη εὐλογον νὰ παρενδέτεται εἰς τὰς ἐρωταποκρίσεις τῆς συντομίας καὶ τῆς χάριτος χάριν, καθὼς, φίλε ? πῶς ἦσεν σήμερον; — εἰς τὴν οἰκίαν, — τί ἔκαμνες; — ἔγραφα διὰ τὴν Διένναν, — πότε κινεῖ ὁ δρομεύς; — αὐρίου. κτλ.

Τὸ σημεῖον! εἶναι καλὸν νὰ βάνεται εἰς τὸ τέλος τῶν θαυμασικῶν ὡς, τί ἀξιόλογον πρᾶγμα αὐτό! πόσον ἀξιέπαινος εἶναι!

Ο'
Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Τ Η Σ

εἰς τὰς

Α'ΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

Δέν εἶναι μήτε οἱ γραμματικοί, μήτε οἱ ῥήτορες, μήτε οἱ ἱστορικοί, μήτε οἱ φυσικοί. μήτε οἱ μαθηματικοί κτλ., ὅπῃ πρέπει νὰ δείξυν εἰς τὰ παιδιά τὴν μέθοδον τῆς μαθήσεως, νὰ τὰ βάλυν εἰς τὴν ὁδὸν ὅπῃ φέρνει εἰς τὸν Παρνασσὸν καὶ εἰς τὸν Ἑλικῶνα. Δέν εἶναι αὐτοὶ λέγω, ἀμὴ εἶναι οἱ καλοὶ μεταφυσικοί, ἐκεῖνοι δηλαδή ὅπῃ ἔκαμαν μίαν μακρὰν καὶ ὀρθὴν σπυδαὴν τῆ ἀνθρωπίνῃ νοῦς, οἱ Λόκ, οἱ Κονδιλλιάκ, οἱ Κάντ. Αὐτὰς καὶ τὰς ὀπαδὲς των

πρέπει νὰ ἀκῆη τινὰς, μάλισα ὅταν εἶναι λόγος διὰ τὰς πρώτας γνώσεις ὅπῃ πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὰ παιδιά. Ὅταν εἶναι ἡ ἀρχὴ καλὴ εἶναι καὶ τὸ τέλος κάλλιστον. Ὅταν ἀρχίσουν τὰ παιδιά, καὶ παιδιά δὲν ἐννοῶ, παρὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐμβαίνου εἰς τὰ ἑπτὰ ἔτη, ἐκεῖνα ὅπῃ κακαὶ μέθοδοι δὲν ἔκαμαν ἀκόμη νὰ ἀποκτήσουν κακὰς ἕξεις, εἴτε τῆ νοὸς εἴτε τῆ σώματος, καὶ αἱ δύο εἶναι ἐξ ἴσης ὀλέθριαι, καὶ μίαν φορὰν ἀφ' ἧ τὰς ἀποκτήσουν, εἶναι δύσκολον πλέον νὰ τὰς ἀφήσουν. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ κοπανίζει, ὅτι αἱ ἕξεις εἶναι δεύτεραι φύσεις, καὶ ἀκολέθως, δυσἀπόβλητοι· μὰ σχεδὸν ὅλος ὁ κόσμος δὲν προφυλάττει τὰ παιδιά ἀπὸ κακὰς ἕξεις. Ὅταν ἀρχίσουν, λέγω, τὰ παιδιά μὲ μίαν καλὴν μέθοδον, κάμνου προόδου ἐκπληκτικὰς. Ἡ καλὴ μέθοδος εἶναι νὰ ἀρχίσου ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ νὰ προβαίνου ἐπὶ τὰ ἀγνωστα. (Ἴδὲ καὶ μία ἄλλη ἀρχὴ ὅπῃ ἀπὸ πολλὰς κοπανίζεται καὶ ὅπῃ ἀπὸ κανέναν δὲν παρατηρεῖται.) Τὰ παιδιά ἠξεύρου ἀρκετὰ διὰ νὰ ἠμπορῆ ἕνας διδάσκαλος νὰ κάμη τὴν ἀρχὴν ἀπὸ αὐτὰ ὅπῃ ἠξεύρου, καὶ νὰ τὰ φέρη εἰς ἄλλας γνώσεις· ἠξεύρου τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς αὐτὴν ἢ εἰς κάμμίαν ἄλλην, ὠμιλημένην ἀφ' ἧ τὴν μάθου ὀλίγον, εἶναι ὅπῃ πρέπει ἀπαραιτήτως ὁ διδάσκαλος νὰ τὰ ἐνα-

χολήση τὸ πρῶτον, κάμνωντάς τα νὰ παρατηρή-
 σεν τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀνομοιότητας τῶν λέξεων,
 τὰς συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὅπῃ ἔχεν ἀναμεταξύ-
 τες, φυλαττόμενος ὅσον τὸ δυνατόν νὰ εἰπῇ τίπο-
 τες, χωρὶς νὰ εἶναι ὁ μαθητὴς προπαρασκευασ-
 μένος εἰς τὴν κατάληψιν. (Αὕτη εἶναι ἡ ἀναλυτι-
 κή μέθοδος) ἐπειδὴ ὁ νῆς ἐκεῖνα κρατεῖ, ἐκεῖνα ὅ-
 πῃ καὶ καταλαμβάνει, καὶ διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν κα-
 ταλαμβάνει, δὲν ἔχει φυσικὰ, εἰμὴ μίαν ἀποσρο-
 φὴν. Ἀφ' ἧς ὁ διδάσκαλος κάμνῃ τὸν μαθητὴν νὰ
 παρατηρήσῃ τὴν ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα τῶν λέ-
 ξεων τῆς γλώσσης τε, (καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ
 κάμνῃ πολλάκις, ποτὲ μὲν παίζων, ποτὲ δὲ σπυ-
 δάζων μὲ τὸν νέον, διὰ νὰ γένη αὕτη ἡ παρατή-
 ρησις ἕξις) τὶ θὲ νὰ εἰπῇ ἔπειτα ὄνομα, τὶ κλί-
 σις, τὶ ἀριθμὸς, τὶ πτώσις κτλ., τὶ ἐσιασικὸν,
 τὶ ἐπίθετον κτλ., αὐταὶ αἱ ἔννοιαι καὶ ὀνομασίαι
 θὲ νὰ προκύψῃν ὡς παρεπόμενα, καὶ θὲ νὰ ἐντυ-
 πωθῶν εἰς τὸν νέον ἀνεξαλείπτως· ἐπειδὴ μόνῃ ἡ
 ἀνάλυσις, ἡ καλὴ δηλαδὴ μέθοδος, καὶ ἀκολούθως
 ἡ φυσικὴ, εἶναι ὅπῃ κάμνει παρομοίας ἐντυπώσεις,
 καὶ ἡ σύνθεσις, δηλαδὴ ἡ κακὴ μέθοδος, δὲν κάμ-
 νει, παρὰ νὰ καταζαλίζῃ καὶ νὰ κατασκοτίζῃ τὰ
 παιδιά. Καὶ ποῖαν λέγεις κακὴν μέθοδον ἤθελε

μὲ εἰπῆ τινὰς , ἢ τί ἐννοῆς μὲ τὸ σύνθεσις ; Σύνθεσις ἢ συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη μὲ τὴν ὁποῖαν ἀρχίζον πάντῃ νὰ διδάσκον τὰς νέας, βάνοντες τὰς νὰ ἀρχίζον ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ πρέπει νὰ τελειῶνεν . Ἐπειδὴ ὅταν δὲν ἀρχίζῃ τινὰς ἀπὸ τὴν μητρικὴν τὴν γλῶσσαν , ἢ καὶ ἀπὸ κάμμίαν ἄλλην ἀφ' ἧς μάθη νὰ τὴν ὁμιλῇ ὀλίγον, δὲν ἀρχίζῃ βέβαια νὰ βαδίζῃ ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐπὶ τὰ ἄγνωστα , δὲν ἀρχίζει φυσικὰ, δὲν ἀρχίζει ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ πρέπει νὰ ἀρχίζῃ. Συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποῖαν μεταχειριζόμενος ὁ διδάσκαλος , βάνει τὸν μαθητὴν νὰ μανθάνῃ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν καταλαμβάνει ἢ τῇ ἀληθείᾳ, ἕνα παιδίον μικρὸν ὅπῃ ἀναγκάζεται νὰ ἀποσηθίζῃ κανόνας, ὀρισμὸς, κλίσεις, συζυγίας λέξεων ξένων, ἢ καταλαμβάνει τίποτες; Συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη ὅπῃ διδάσκει πρῶτον τὰ καθόλου χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ ὁ ἀκροατὴς τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ ὅταν ἕνας νέος ἀναγκάζεται νὰ μανθάνῃ κλίσεις, συζυγίας κτλ., χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ τὰς λέξεις, ἢ κάμνει ἄλλο τίποτες ὁ διδάσκαλος; Κάμνει πολὺ τι, διαφθείρει τὸν νῦν τῷ νέῳ, ἢ τί ἄλλο χειρότερον; Δὲν θαυμάζω ὅταν βλέπω νέας οἱ ὅποιοι διαβάζοντες δὲν προσκολλῶν κάμμίαν ιδέαν εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα, διαβάζον ὡς ψιττακοί. Ἐ-

πειδὴ αὐτοὶ ἄρχισαν μὲ μίαν συνθετικὴν μέθοδον,
 καὶ ἐσπέδασαν νὰ εἶναι τοῖστοι, καὶ ἀκολέθως τὸν
 ψιττακισμόν νὰ εἰπῶ ἔτω, τὸν ἔχον ἕξιν.

Εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς ἕναν νέον ὅπως
 ἀρχίζει νὰ σπυδάζη, αὐτὴ ἡ παρατήρησις τῶν λέ-
 ξέων τῆς ὠμιλημένης τε γλώσσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ
 μεταφυσικὴ τῆς γλώσσης. Ναι, ἡ μεταφυσικὴ
 ἐπειδὴ κάθε τέχνη, κάθε ἐπισήμη ἔχει τὴν με-
 ταφυσικὴν της, καὶ ἐκεῖνος βαδίζει μὲ μεγάλα βή-
 ματα εἰς ὅποιαν ἂν μάθησιν, ἐκεῖνος ὅπως φωτίζεται
 εἰς τὸν δρόμον τε ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν.

Ἄκουσα ποτὲ ἕνα παιδίον πέντε ἔτων ὅπως μα-
 θαίνωντας νὰ συλλαβίζη, ἔλεγε συχνὰ διὰ τί. Δὲν
 εἶναι, παρά ἡ μεταφυσικὴ τῆς διδασκάλου ὅπως ἡμ-
 πορῆσε νὰ εὐχαρισήσῃ τὸ παιδίον, δηλαδὴ μία προσ-
 φυῆς ἀπόκρισις εἰς τὴν ὄρασιν τῆς νοῦς τῆς παιδὸς ὅ-
 πως τὸ ὑπαγόρευε συχνὰ τὸ διατί. Μὰ τοιαύτας
 ἀποκρίσεις δὲν κάμνει, παρά ὅποιος σπυδάζει τὸν
 δρόμον τῆς ἀνθρωπίνου νοῦς, καὶ κακῆ τύχη αὐτὴν τὴν
 θείαν σπυδὴν πολλὰ ὀλίγοι τὴν κάμνουν, καὶ ἡ αἰτία
 εἶναι, ἐπειδὴ σχεδὸν ὅλοι τὴν νομίζου περὶ τὴν, καὶ
 ἀντιφάσκου ἀντικρου. Τὰ Γνωσθί σου τὸν, ὅ-

λοι τὸ κοπανίζομεν, καὶ δὲν κάμνομεν, παρὰ νὰ τὸ λέγωμεν ὡς ψιττακοί.

Οἱ νέος ἐπειτα ἀφ' ἑ συλλάβη εἰς τὸν νῦν τὸ τέχνημα τῶν λέξεων, ἀφ' ἑ ἀσκηθῆ ἄρκετὰ εἰς αὐτὰς, ἡ σπεδὴ ὅπῃ πρέπει νὰ κάμη εἶναι ἡ σπεδὴ τῆς τέχνης τῆ νοεῖν, τῆ σοχάζεσθαι, καὶ συλλογίζεσθαι. Τὸ Γνωθῆ σαυτὸν, ὅπῃ ἀνωτέρω ἀνάφερα, ὑπαινίττεται καὶ τὴν σπεδὴν τῆ φυσικῆ ἀνθρώπου, ὑπαινίττεται ὅμως περισσότερο τὴν σπεδὴν τῆ μεταφυσικῆ ἀνθρώπου, τὴν σπεδὴν δηλαδὴ τῆ νοῦς καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆ. Οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι θελοντες νὰ καταπείσθην τὴς ἀνθρώπου ὅτι εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα καὶ ἀναγκαιοτέρα σπεδὴ, τὴν ἔκαμαν νὰ περάσῃ ὡς ἓνας χρησμός, ὡς μία θεία ἐντολή. Καὶ τῷ ὄντι εἶναι θεία· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὅπῃ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ἔδωκεν ἀναντιρρήτως τὴν δύναμιν νὰ μάθῃ καὶ νὰ καταλάβῃ πολλα ὅπῃ τὸν ὠφελῆν κατὰ πολλα, εἶναι ὡσὰν νὰ τὸν ἐπρόσαξεν αὐτὸ τὸ μάθημα.

Οἱ νέος λοιπὸν πρέπει νὰ μάθῃ νὰ νοῆ, νὰ σοχάζεται καὶ νὰ συλλογίζεται, καὶ αὐτὴ ἡ μάθησις ἀφ'

ἔ τὴν κάμη μὲ ἱκανὴν προσοχὴν καὶ ἐπιμονὴν διὰ τὰ γένη καὶ ἕξις, τότε δεῖ τὰ βαδίζη βέβαια μὲ μεγάλα βήματα εἰς κάθε εἶδος μαθήσεως. Διὰ τί, κάθε μάθησις εἶναι μία ἄσκησις νοῦς, καὶ ἔτω, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἐκεῖνος ὅπως ἐσπείδασε τὴν τέχνην τῆ νοεῖν, δεῖ ἐννοῆ καλλίτερα καὶ εὐκολώτερα εἰς κάθε τι;

Δὲν εἶναι λοιπὸν μήτε ἡ γεωγραφία, μήτε ἡ χρονολογία, μήτε αἱ ξένοι γλώσσαι ὅπως πρέπει τὰ σπείδασεν τὰ παιδιά μετὰ τὴν σπείδην τῆς γλώσσης, πρέπει τὰ μάθην τὰ γνωρίσεν τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὰς ψυχικὰς καὶ γνωσικὰς τῶν δυνάμεις, τὸν νῦν τῆς ἐνὶ λόγῳ, ἔπειτα κάθε ἄλλη σπείδη εἶναι εὐκολὸς καὶ πολύκαρπος. Πολλοὶ θελοντες τὰ εὐγυν ἀπὸ τὴν πεπατημένην καὶ τὰ ξενίσεν, καὶ ξενίσεν τῷ ὄντι βάνοντες τὰ παιδιά εἰς μίαν πλανεμένην, βάνοντες τὰ εἰς γεωγραφίαν, χρονολογίαν, γλώσσας ξένας ἀναγκάζοντες τὰ τὰ ἐπαναλαμβάνεν, τὰ ξαναποσηθίζεν. Ἡ σπείδη αὐτὴ πηγαινέι ἀπὸ τὰ 8 ἔτη ἕως εἰς τὰ 13, καὶ εἰς τὰ 15 τὰ παιδιά δὲν ἠξεύρην τίποτες· καὶ ἐκεῖνα ὅπως ἔδειχναν εὐφυΐαν εἰς τὰ 7, εἰς τὰ 17 δείχνεν ἠλιθιότητα. Δὲν εἶναι θαυμασόν. Ὅταν παραβλέπεται ὁ νῦν χέρσος,

χάνεται ἢ καταπνίγεται μέσα εἰς ἄγρια φυτὰ καὶ
ζιζάνια ὅπῃ πιάνεν τὸν τόπον τε.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἢ μεταφρασεῖσα εἰς τὴν γλῶσ-
σαν μας, εἶναι σύγθεμα ἑνὸς μεγάλου μεταφυσικοῦ.
Ἐγένετο διὰ τὰ παιδιά καὶ διὰ τὰς ἀμαθεῖς καὶ διὰ τὰς
γυναῖκας. Εἶναι διηρημένη εἰς δύο Μέρη.

Εἰς τὸ πρῶτον Μέρος ὁ Συγγραφεὺς πραγ-
ματεύεται τὴν μεταφυσικὴν μὲ ἕναν τρόπον πολλὰ
σύντομον καὶ ἀπλῆν. Αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ εἶναι ἀ-
παραιτήτως ἀναγκαία εἰς ἕναν ὅπῃ ἀρχίζει νὰ σπυ-
δάξη. Εἰς αὐτὴν βλέπει τινὰς πῶς νοεῖ, πῶς ἀ-
ποκτᾷ γνώσεις καὶ πῶς ἔμπορεῖ νὰ ἀποκτᾷ χωρὶς
νὰ τὰς χάνῃ. Αἱ γνώσεις δὲν χάνονται, παρὰ ὅ-
ταν ἀποκτῶνται χωρὶς μέθοδον, ὅταν ἐπισωρεύων-
ται ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως εἰς τὸν νῆν· τότε
χάνονται· ἐπειδὴ μήτε εἶναι γνώσεις ὄντας συγ-
κεχυμένα. Εἰς τὸ δεύτερον, πραγματεύεται τὴν
τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι, καὶ αὐτὴν μὲ τὴν αὐτὴν
βραχύτητα καὶ συντομίαν καὶ ἀπλότητα. Εἶναι καὶ
αὕτη ἀναγκαία εἰς τὰς νέους· ἐπειδὴ ἀφ' ἧς μάθῃ
πῶς νοῦν, τὸ ἐφεξῆς μάθημα εἶναι βέβαια νὰ μά-
θῃ πῶς διανοῦνται καὶ συλλογίζονται.